

Doğan Atılgan*

Kataloglamada Standartlaşma

Kataloglar, kütüphane koleksiyonuna ulaşmayı sağlayan anahtarlardır. Katalogların sağlıklı ve kullanışlı olması ulaşımı da o denli kolaylaştıracaktır. Bu nedenle kütüphaneciler katalogları geliştirmek ve en kullanılır hale getirmek için başından beri çaba ve emek harcamışlardır. Bu çalışmalara paralel olarak kataloglamanın pahalıya mal olması ve uzun süre alması katalogcuları maliyeti düşürme ve zamanı daha aza indirme konusunda da çalışma yapmaya itmiştir. Bu çalışmaların kuşkusuz ilk adımı kataloglama kurallarının oluşturulmasıdır. Kataloglama kurallarının oluşturulması ve uluslararası alanda bilgiye duyulan ihtiyaç, bilginin paylaşımı ve yayınların uluslararası denetimi ihtiyacı kataloglama çalışmalarını bir başka yöne çevirmiştir. Bu çalışmalar sonucu katalog hazırlayanlar ve kullananlar için: Daha kullanılır daha yararlı ve daha kolay anlaşılır bir hale getirilen kataloglama kurallarında uluslararası bir birlik çalışmaları geliştirilmiştir. Kataloglama kurallarının belirlenmesi ve her yerde bu kuralların uygulanması tek biçimliliği yani standartlaşmayı doğuracaktır.

1 — Kataloglamada Standartlaşmanın Gereği ve Önemi

Standartlaşma genellikle iki alanda çok gerekmektedir. Bunlardan birincisi: Bilginin veya yayının içeriğidir. Bu içeriği, kayda alınacak ögeler ve bu ögelerin kayıta yer alış sırası, ayırt edilme biçimleri ve görevleri oluşturur. İkincisi: Biçimde aranmaktadır. Biçimde de makina ile okunabilir kayıtlamaya uygunluğu veya katalog kartlarının standart olması gibi koşulları içerir. (1)

Kayıtlanmış bilgiye ulaşma isteği Evrensel Bibliyografik Denetimin gerekliliğini daha da belirginleştirmiştir. UBC uygulayıcıları bibliyografik kayıt için uluslararası standartları büyük bir istekle gündeme getirmektedirler. UBC Uluslararası olmaktan çok evrensellik anlamını taşımaktadır. IFLA programında bu konu şöyle ele alınır:

«Evrensellik, her ülkenin kendi ulusal yayınlarının uluslararası standartlara göre hazırlanmış diğer uluslar tarafından değiştirilebilen kayıtlarını, ister normal, ister bilgisayarla okunabilir biçimlerde üretmekten sorumlu bibliyografya kuruluşunun olması prensibinden dolayı gelişmiştir. (2)

Aynı eserde UBC'nin amacı da şöyle belirlenmektedir. «Tüm ülkelerde yayınlanan yayınların uluslararası kabul edilebilir biçimde temel bibliyografik verilerin evrensel olarak hızla elde edilmesini sağlamaktır.» (3)

Amaç ve içeriği bu şekilde belirlenen Ulusal Bibliyografik Denetimin ilk şartı: Bibliyografik künyelerin şekil ve içerik yönünden standartlaştırılma-

* A.Ü. DTCF Kütüphanecilik Bl. Araştırma Görevlisi.

sıdır. Bu konuda da IFLA tarafından önce monograf'larla işe başlanmıştır. İlk kez 1971 yılında yayınlanan ISBD (International Standart Bibliographic Description for Monographical Publications)'dan sonra IFLA yönetim kurulu 1973 yılında Brüksel'de yaptığı toplantıda UBC proje ve programlarını yürütmek amacıyla bir uluslararası merkez kurma kararı almıştır. (4) UBC çalışmaları monograf yayınlarla başlamış geçmişte çıkan yayınların ele alınması daha sonraya bırakılmıştır. Süreli yayınların denetimini de UNISIST adı altında UNESCO üstlendiği için UBC programına alınmamıştır.

2 — Kataloglamanın Standartlaşmasındaki Gelişmeler

Kataloglar, kütüphane koleksiyonlarını okuyucuya açan anahtardır. Bu yüzden kataloglamanın ve katalogların tarihleri kütüphaneler kadar eskidir. Başından beri kataloglamanın ve katalogların gelişimi için büyük çaba ve zaman harcanmıştır. Bu çalışmalardan amaç: En ekonomik, kolay ve süratli bir şekilde kataloglama işlemlerini yapmak ve katalogları en kullanılır hale getirmektir.

Bütün bu çalışmalar hizmetin etkin ve yaygın bir şekilde sürdürülebilmesi içindir. Bunun içinde işbirliğinin önemi üzerinde durulmaktadır. Bu işbirliği önceleri bölgesel ve ulusal alanda olmuştur. Çağın getirdiği gelişme ve olanaklar işbirliği çalışmalarını uluslararası bir düzeye getirmiştir. 19. yy.'ın başından beri sürdürülen bilinçli çalışmalar önceleri kataloglama çalışmalarında tek biçimliliği sağlamak yönünde olmuştur. 20. yy.'ın ortalarından itibaren de bu tek biçimliliği milletlerarası boyutlara ulaştırma çalışmaları hızlandırılmıştır.

Kataloglamada, standartlaşmayı getiren ve uluslararası bir birliği sağlamak çalışmaları 1876'da Amerikan Kütüphaneciler Derneğinin ve 1877 yılında İngiliz Kütüphaneciler Derneğinin kuruldukları yıllara kadar dayandırılır. Bu iki dernek kuruluşlarından hemen sonra ülkelerinin kütüphanecilerini ortak bir kataloglama kuralları oluşturmak üzere ortak çalışmalar yapmalarına öncülük etmişlerdir. Bu çalışmaların ilk ürünü 1908 yılında ALA (Amerikan Kütüphaneciler Derneği) tarafından **Catalog Rules: Author and Title Entries** (Kataloglama Kuralları: Yazar ve Eser Adı Girişi) adı altında yayımlandı. (5) ABD ve İngiltere arasındaki ikili bir antlaşmaya dayanan bu eser 1940 yılına kadar İngiliz dilini kullanan ve İngilterenin sömürgesi durumunda olan tüm ülkelerde kullanıldı. İkinci Dünya Savaşı yıllarında kataloglama kuralları konusunda ilginç bir gelişme göze çarpmaktadır. 1941 yılında ALA ve İngiliz Kütüphaneciler Derneğinin işbirliği ile 1908 yılında yayınlanan eserin bir ön ikinci basımı yapılırken, Library of Congress (Kongre Kütüphanesi) kendi kurallarına ilişkin olanı «**Studies of Descriptive Cataloging**» adı altında 1949 yılında yayınlanmıştır. Aynı ülkede iki ayrı kuralın gelişmiş olması çeşitli tartışmalara ve eleştirilere yol açmıştır. Bunun üzerine Amerikan Kütüphaneciler Derneği ve Kongre Kütüphanesi yetkilileri kurallarda daha çok benzerlik sağlanması yolunda çalışmalara başlamışlardır. Bu çalışmalar sonucunda 1949 yılı sonlarına doğru, ALA Cataloging Rules for Author and Title Entries (Yazar ve Başlık Girişi İçin Kataloglama Kuralları) ve Rules for Descriptive Cataloging in the library of Congress (Kongre Kütüphanesinde Niteleyici Kataloglama İçin Kurallar) adlı eserler yayınlanmıştır. Bu eserlerin dayandığı temellerin aynı olmasına karşın ikincisi nitelemede daha da ayrıntıya iniyordu. (6)

Kataloglamada Uluslararası Standartlaşmayı sağlayan çalışmalar konusunda ilk önemli adım ise 1961 yılında IFLA tarafından düzenlenen «Kataloglama Prensipleri Milletlerarası Konferansı»nda atılmıştır. Bu konferansta benimsenen kişi adlarının başlık olarak seçilmesine ve biçimlendirilmesine ilişkin ilkeler kataloglamada uluslararası bir birlik sağlama konusunda atılan başarılı bir adım olmuştur. (7)

1961 yılında Paris'te yapılan bu toplantıya 53 ülke ile 13 uluslararası kuruluştan çok sayıda temsilci katılmıştır. Bu konferansta «giriş ögesi»ne ilişkin temel ilkeler belirlenmiştir. Böylece Anglo-Amerikan ve Kıta Avrupası ülkeleri arasındaki en önemli temel ayrılık giderilmiş oluyordu. Bu ilkelerin en önemli ve etkili uygulaması 1967 yılında yayınlanan **Anglo-American Cataloging Rules** adlı esere alınması ile gerçekleşmiştir. Amerika-İngiltere-Kanada işbirliği ile gerçekleşen bu eser tam bir uluslararası nitelik göstermiştir. Bu eser 1961 Paris Konferansı ilkelerine dayanması yanında tüm kütüphane materyallerini de içermesi bakımından geniş bir uygulama alanı buldu. (8) Kataloglama Kurallarını ilk defa en ayrıntılı ve kapsamlı bir biçimde vermesi yanında çeşitli dünya ülkelerinin yayınlarındaki özellikleri de içermesi, bu ülkelerin yeni kural oluşturmak yerine bu kuralı kendi dillerine çevirip uygun şekilde ayarlayarak kullanmalarında etken olmuştur.

1961 yılında yapılan Paris Konferansının başarıya ulaşması kataloglamada uluslararası işbirliğini savunan tarafların çalışmalarına güç verdi. Bu arada çeşitli kuruluşların standartlaşma konusunda önemli aşamalar kaydettiği gözlenmektedir. Bunların en önemlisi ILC'nin 1966 yılında başlattığı kısaca MARC olarak bilinen (Aygıtla Okunabilir Kataloglama) projesidir. Katalog bilgilerinin bilgisayara aktarılıp tekrar istendiğinde, yine makina aracılığı ile elde edilen bilgiler olması kullanımda zaman ve para tasarrufu sağlar. (9)

Yine kongre kütüphanesi tarafından geliştirilen ve kataloglamada uluslararası işbirliğine bir başka örnekte «Shared Cataloging» (paylaşılmış katalog) programıdır. Bu program çerçevesinde sağlanan yabancı yayınların kataloglanmasında o yayınların çıkarıldığı ülkelerin ulusal bibliyografyaların dan yararlanma temel alınmıştır. Kongre Kütüphanesi, milli sağlama ve kataloglama programını gerçekleştirmek için çeşitli ülkelerde bölge büroları kurdu. 1966 yılından itibaren paylaşılmış katalog için 22 ülkenin ulusal bibliyografyalarının hazırlanmasından sorumlu kuruluşlarla işbirliğine girdi. Ulusal bibliyografya kuruluşlarıyla işbirliği sağlanan eserlerin kataloglanmasında onların yardımını öngörüyordu. Milli Bibliyografyalardan aktarılan bilgiler özellikle başka dil ve yazılardaki eserlerin kataloglanması sırasında olabilecek yanlışların önüne geçmekte ve kataloglamada büyük zaman tasarrufu sağlamaktadır. (10)

IFLA 1969 yılında Kopenhag'da düzenlediği «Kataloglama Uzmanları Toplantısı»nda alınan kararlar doğrultusunda yaptığı çalışmalarla kataloglamada standartlaşmayı bir adım daha ileriye götürmüştür. Bu çalışmalardan en dikkate değer olanı UBC (Evrensel Bibliyografik Denetleme) programınca gerçekleştirilen ISBD (International Standart Bibliographis Description) çalışmalarıdır. Bu standart nitelendirme çalışmaları dünya çapında birçok ülke tarafından kabul edilmiş ve kataloglama kurallarına yansıtılmış-

tır. Bunlar kütüphaneler ve ulusal bibliyografyalarda da kullanılmıştır. (11) 1971 yılında yayınlanmaya başlanan ISBD'lerin gelişmelere göre değişik baskıları yapılrken bir kısım yayınlar içinde yeni oluşturulmaktadır. Son durum şöyledir :

«Monograflar için	ISBD(M) gözden geçirilmiş baskı 1977
Süretiler için	ISBD(S) ilk standart baskı 1977
Kitap dışı materyaller	ISBD(NBM) birinci baskı 1977
Haritalar (Kartografik materyaller)	ISBD(CM) birinci baskı 1977
Basılmış notalar	ISBD(PM) birinci baskı 1980
Yazmalar	ISBD(A) birinci baskı 1980

ISBD(An) olarak hazırlanan Analitik eserler ISBD(CP) 'Componct Part' olarak değiştirilmiştir. Bütün bu ISBD'lerin genel biçimini belirten ISBD(G) taslağında kabul edilmiş olup öteki bütün kurallar genel taslağın belirlediği plana uygun bir sıra izleyeceklerdir. (12)

ISBD'ler konusundaki çalışmaların en sonuncusu da 1986 yılında IFLA International Office for UBC tarafından ISBD(CF) olarak bilgisayar kayıtları için standartlar yayınlanmıştır.

ISBD'lerin uygulama alanına girmesiyle de kataloglama kurallarının uluslararası hale getirilmesi çalışmalarında önemli boyutlar kazanılmıştır. Kataloglama kurallarında bilgisayarın kullanılması çalışmalarında olumlu sonuçlar vermesi kataloglama kurallarını hazırlayıcılarını cesaretlendirmiş ve yeni çalışmalar yapmaya yöneltmiştir. Kataloglama kurallarının ISBD standartlarına uydurma çalışmaları sonuçlandırılmıştır. Bundan sonra Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Kanada kütüphanecilik kuruluşları yöneticileri ISBD standartlarına göre hazırladıkları AACR—2 (Anglo-American Cataloging Rules—2) yi 1978 yılında yayınlamışlardır. (13)

3 — Nitelemelerde Standartlaşma

IFLA tarafından 1969 yılında Kopenhag'da düzenlenen «Kataloglama Uzmanları» toplantısında alınan kararlar doğrultusunda çalışma grupları oluşturulmuştur. Bu grupların çalışmaları doğrultusunda çeşitli standartlar yayınlanmıştır. Gelişmeler bölümünde değindiğimiz basılı ve basılı olmayan çeşitli kütüphane materyalleri için ayrı ayrı oluşturulan bu standartlarda güdülen amaç şunlardır.

«1 — Kataloglama, bibliyografya, dokümantasyon ve bilgi bilim alanlarındaki materyallerin nitelendirilmesine ilişkin çalışmalarda birlik sağlayarak 'Uluslararası Bibliyografik Denetlemeyi' gerçekleştirmek,

2 — Yayın, doküman ve başka materyallere ilişkin verilerin bilgisayarla işlenmesini sağlayıcı bir ortamın oluşturulmasıdır. (14)

Üretilen bu standartlarla bilgi, hangi ülkede üretilirse üretilsin hangi dil veya yazı kullanılırsa kullanılsın, her ülkede kolayca tanınması ve anlaşılması mümkün olacaktır. Ayrıca istenildiğinde «aygıtla okunabilir» duruma getirilmesi de sağlanabilecektir.

Değişik yayın türleri için ayrı ayrı oluşturulan ISBD'ler genel bir ISBD plan taslağına dayanmaktadır. Buna göre bir bibliyografik bilgide bulunması gerekli unsurlar «alan» denilen veri bildirim topluluklarına ayrılmaktadır. Bunlar içinde de «veri bildirimleri» yer almaktadır. Bu alan ve veri bildirimleri ISBD'lerin belirlediği sıra içinde sunulmakta ve önlerine konulan özel anlam yüklenmiş noktalama işaretleri ile gösterilmektedir. ⁽¹⁵⁾

ISBD'lerde öngörülen alanlar yedi ana bölüme ayrılmıştır. Konumuzun sınırı açısından bu alanları sadece başlık olarak vermekle yetineceğiz.

- 1 — Eser adı ve sorumluluk bildirimi
- 2 — Basım bildirim alanı (Edition)
- 3 — Yayın bildirim alanı (Imprint)
- 4 — Ölçüştürüm alanı (Collation)
- 5 — Dizi alanı (Series)
- 6 — Notlar alanı
- 7 — ISBN, ciltleme ve fiyat alanı ⁽¹⁶⁾

Herbirine ayrı bir anlam yüklenen ve işlevleri dikkate alındığında önemli dahada iyi anlaşılan noktalama işaretlerinin kullanımında katalogcuların daha çok üzerinde durmaları gerekmektedir.

TÜRKİYE'DE KATALOGLAMADA STANDARTLAŞMA KONUSUNDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Standartlaşma konusu Türk tarihinde Osmanlılar döneminde çeşitli ortamlarda ortaya çıkmıştır. Osmanlılar dönemindeki standartlaşmaya örnek olarak: Belirli mallara konulan narh'lar (Fiyat belirleme) ve Yavuz Sultan Selim zamanında her malın kalitesi, ayar ve ölçüsü gibi işlerle uğraşmak üzere İstanbul'da Damgacıbaşı esnafı adı ile bir örgütün kurulması örnek olarak gösterilebilir. ⁽¹⁷⁾

Kataloglamada standartlaşma konusunda da bilinçli olmamakla birlikte Vakıf Kütüphanelerinin kataloglarının oluşturulması gösterilebilir. Kütüphane fihristlerinden ayrı olarak oluşturulan bu kataloglar toplu katalog niteliğinde olması ve içerdiği kütüphane kaynaklarını belli bir düzen ve sınıflama kurallarında vermesi ve bu kurallarda tek biçimlilik göstermesi açısından önemlidir. ⁽¹⁸⁾

Cumhuriyetten önce bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmış ve raporlar hazırlanmıştır. Ancak bu çalışmalara konumuzun sınırı açısından değinilmeyecek ve Cumhuriyetten sonraki çalışmalar incelenmeye çalışılacaktır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Hamit Zübeyr Koşay, Pol Gulyaş'tan çevirttiği ve ön-sözünü yazdığı **Halk Kütüphanelerinin Suret-i Tesisi ve Usul-i İdaresi** ⁽¹⁹⁾ adlı eserde Halk Kütüphanelerinde kullanılan kataloglama kuralları ve bibliyografik künyeye ilişkin sırayı vermiştir. Hamit Zübeyr beyin bu çalışmasının ardından Fehmi Ethem Karatay Paris'teki kütüphanecilik konusundaki eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul'da açtığı kurslarda kataloglama kurallarını öğrettiği bilinmektedir. Bu kursta verilen ders notları kitap olarak basılmıştır. ⁽²⁰⁾ Bu kurslardan sonra Fehmi Ethem Karatay kütüphanelerde kullanılan kataloglama kurallarını standartlaştırmak ve standartlaşma konusunda yapılan çalışmaları Avrupa düzeyine çıkarmak amacıyla 1941 y

ında **Alfabetik Katalog Kaideleri** ⁽²¹⁾ adlı eseri yayınlamıştır. Bu eserin ulusal düzeyde uygulama alanı bulamaması, standartlaşma konusunda yapılan çalışmaların sürekli olmasına neden olmuştur. Karatay'dan sonra Adnan Ötüken, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi kütüphanecilik kurslarında öğretilen ve kataloglama kurallarının temelini oluşturan ilk çalışmalarını **Enstrüksiyon Denemesi** adı altında yayınlamıştır. ⁽²²⁾

Bir deneme niteliğinde olan bu çalışmada kütüphanecilerin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olmamıştır. Bu konudaki eksikliği gidermek ve yeni bir kural oluşturmak için Adnan Ötüken başkanlığında bir komisyon kurulmuştur. Bu komisyon 1946 yılından beri Milli Kütüphanede kullanılan kuralları da göz önüne alarak Adnan Ötüken'in Enstrüksiyon Denemesi adlı eserini değiştirip geliştirerek yeniden yayınlamıştır. 1954 yılında **Türk Kütüphaneleri için Bibliyografik Künyelerin Tesbitinde ve Alfabetik Katalogun Hazırlanmasında Uygulanacak Kaideler** ⁽²³⁾ adı altında basılan bu eser de ihtiyaca cevap verememiştir. Milli Kütüphane uygulamalarındaki aksaklıklar ve güçlükler eserin yeniden gözden geçirilmesini gerektirmiştir. Yurt dışında eğitim görmüş kütüphaneciler bu uzmanlardan oluşan bir komisyon eseri yeniden gözden geçirip düzelterek bugünkü biçiminde yayınlamıştır. ⁽²⁴⁾ 1957 yılında Türk Kütüphaneciler Derneği tarafından yayınlanan bu eser «**Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri**» adını taşımaktadır.

Cumhuriyetle birlikte bilinçli bir şekilde sürdürülen standartlaşma çalışmalarına 1960'lı yıllara kadar devam edilmiştir. Standartlaşma konusunda dünya uluslararası birliği doğru giderken Türkiye'de farklı bir uygulama gözlenmektedir. Kullanılan bir kataloglar kuralı varken Halk Kütüphaneleri için ikinci bir kataloglama kuralları yayınlanması gereği duyulmuştur. Bu eser Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Halk Kütüphanelerinde çalışanlara uygulamada kolaylık sağlamak amacı ile yayınlanmıştır. ⁽²⁵⁾ **Kitap Kataloglama Kuralları** adını taşıyan bu kurallar kolay olması nedeniyle halk kütüphaneleri dışında çocuk ve okul kütüphanelerinde de uygulanır hale gelmiştir. Bunlardan başka Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanan **Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği** ⁽²⁶⁾ ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanan **Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği**'nde ⁽²⁷⁾ kataloglamaya ilişkin kurallar verilmiş ve bu kurallar arasında bir birlik gözetilmemiştir.

Yapılan bu farklı çalışmalarla birlikte 1961 yılında Paris'te, 1969 yılında Kopenhag'ta yapılan uluslararası toplantılarda alınan kararlar gereği dünyada standartlaşma konusunda atılan adımların en büyüğü sayılan bir çok dile çevrilerek bir okadarda ülkede kullanılan **Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları**'nın yapılacak küçük değişikliklerle Türkiye'de de kullanılabilir nitelikte olduğu kararlaştırılmıştır. 1974 yılında Kültür Bakanlığının çağrısı ile toplanan bir kurul oluşturulmuştur. Ülkenin kütüphanecilikle ilgili resmi ve özel kuruluş ve bu konuda eğitim veren üniversitelerin temsilcilerinin oluşturduğu bu kurul kataloglama ile ilgili bir Yar Kurul'un kurulmasını kararlaştırmıştır. Kurulan Yar Kurul Anglo-Amerikan Kataloglama Kurallarının Türkçeye çevrilmesini kararlaştırmıştır. Bunun ülke çapında yaygın olarak kullanımını sağlamak içinde Kültür Bakanlığına görev yüklenmesi kararlaştırılmıştır. ⁽²⁸⁾

Bu çevirinin basımı gerçekleşmeden ISBD standartlarının IFLA tarafından yayınlanmasından sonra bu standartlara uydurulmak amacı ile Anglo-

Amerikan Kataloglama Kurallarının ikinci basımı yapılmıştır. Birinci basımın çevirisi durdurularak ikinci basımın çevirilmesi gereksiz görülmüştür. İkinci basım Türkçeye çevirilmemiş olmakla birlikte ülkemizde uygulanmaya çalışılmaktadır. Kütüphanecilik eğitimi veren fakültelerimizde kataloglama ders programlarına alınırken çeşitli üniversite kütüphanelerinde de uygulanmaya çalışılmaktadır. Milli Kütüphane de 1985 yılı başından beri AACR'un ikinci basımını kullanmaya çalışmaktadır. Bunlardan başka, Kütüphaneler Genel Müdürlüğü AACR'un ikinci basımını çok basit düzeyde sadeleştirerek bir broşür hazırlamaya çalışmaktadır.

Kataloglamada uluslararası bir standartlaşma sağlamak amacıyla oluşturulan AACR'2 ülkemizde kullanılmaya çalışılmakla birlikte kütüphaneler arasında dahi olsa bir işbirliği, kurallarda bir standartlaşma sağlanamamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Başta bilim ve teknoloji alanında hızla gelişen dünyada artan bilginin denetimi ve bilginin evrenselliği ilkesinden hareketle, paylaşımı konusu önemini giderek artırmaktadır. Bibliyografik denetimin sağlanmasında temel ilkelerden biride kataloglamada etkin standartlaşmayı sağlamaktır. Semnelerin ikinci bölümünde ele aldığımız kuruluşlar standartlaşma konusundaki çalışmaları hızla geliştirmektedirler.

Gelişen teknikler, kataloglama alanında standartlaşma çalışmalarını hızlandırmıştır. Bu konuda düzenlenen uluslararası konferanslarda alınan kararlar doğrultusunda oluşturulan kataloglama kuralları, tüm dünya ülkelerinde bir birliği amaçlamaktadır. Standartlaşma konusundaki çalışmaların daha ucuz ve kısa sürede tamamlanmasını sağlayıcı tedbirler getirmektedir.

Ülkemizde de Cumhuriyetle birlikte kütüphanecilik tekniğine ilişkin kurallar saptanmaya başlanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yurt dışında eğitim görmüş kişilerin oluşturdukları kurallar uygulayıcıların eğitim yetersizliği açısından başarılı olamamıştır. Ülke çapındaki değişik kütüphane türlerinde farklı kurallar uygulanmakta idi. Bu farklılığın tartışmaları yapıp çareler aranmasına karşın henüz çözümlenmiş değildir. Kataloglama konusunda birliğe gidemememiz bibliyografik denetimin sağlanmasına olanak vermemektedir. Ülke içinde dahi işbirliğini sağlayamamış olmak dış dünyadan tümüyle kopmamıza etken olmaktadır.

Kataloglama konusunda birliğe gitmemiz ülke genelinde kütüphanelerimizin sorunlarını büyük ölçüde azaltacaktır. Bu konuda yapılan çalışmalar kişi ve kuruluşlarla sınırlı kalmamalıdır. Eğitici, uygulayıcı ve yönetici olarak hep birlik olup karar verilmelidir. Uygulanmakta olan kataloglama kurallarından birini seçmemiz gerekmektedir. Bu seçimde dünyanın geldiği yer ve bu aşamada yerimizi alabilmemiz için yapılması gerekenler göz önüne alınmalıdır. Bununla birlikte standartlaşmanın gereğine inanmış olmak ve sağlayacağı yararların bilincinde bulunmak gerekir. Türkiye'de pek çok kütüphanenin eşit koşullarda olmadığı düşünülürse, bu kütüphanelere merkezden verilecek hizmetin büyük ölçüde yarar sağlayacağı göz ardı edilemez.

Ulusal düzeyde olduğu kadar, uluslararası düzeyde de birleştirici, düzenleyici ve uygulayıcı tek yetkili kuruluş olan ulusal kütüphanelerin ülke

çapında katalog ve bibliyografik işlemler için çalışmalar yapması en doğal biçim görünümündedir. Bu nedenle Türkiye'nin yayın ve kültür işleminde sağlanacak bibliyografik denetimin gerçekleşmesinde en büyük görev Milli Kütüphaneye düşmektedir. Milli Kütüphane bu konuda yaptığı çalışmaları bilinçli ve detaylı bir biçimde ele almalı ve standartlaşma konusunda çalışmalar yapan diğer kütüphanelerle işbirliği içinde olmalıdır.

Standartlaşma konusunda yapılan çalışmalar birbirinden kopuk bir şekilde sürdürülmektedir. Çalışma yapan kütüphaneler ayrı ayrı çalışmalarını sürdürmekte, işbirliği yoluna gitmemektedirler. Amacının uluslararası birliği sağlamak olduğunu söylediğimiz standartlaşma konusunda yapılan çalışmalar bilinçsiz bir şekilde sürdürülmektedir. Bu çalışmalar bu şekilde devam ettirilirse işbirliği yolları araştırılmazsa olumlu bir sonuç alınması olanaksızdır. Uluslararası birliği amaçlaması gerekli bu çalışmalar, böyle sürdürülürse değil uluslararası birlik, ulusal birliği bile sağlamak oldukça güç görünmektedir.

NOTLAR :

1. Ülker Sanalan, *Bibliyografik Denetim ve Türkiye* (Ankara : Hacettepe Üniversitesi, 1977), 180 (Basılmamış Doktora Tezi)
2. Dorothy Anderson, *Universal Bibliographic Control* (München : Verlag Documentation, 1974), 136.
3. a.g.e. 11.
4. Mustafa Akbulut, «Bibliyografik Denetimde Uluslararası Standartlar» *TKDB*, 34, 1 (1977), 8.
5. Necmeddin Sefercioğlu, «Kataloglamada Milletlerarası Gelişmeler» *TKDB*, 26, 3 (1977), 125.
6. a.g.e., aynı yer.
7. Abdulkâdir Salgır, «Kataloglama Prensipleri Milletlerarası Konferansı» *TKDB*, 10, 3-4 (1961), 115.
8. Sefercioğlu, a.g.e., 125.
9. Akbulut, a.g.e., 9.
10. Sefercioğlu, a.g.e., 128.
11. Dorothy Anderson, «Bibliographic Control in Practice», *IFLA Journal*, 6, 3 (1980), 245.
12. a.g.e., 246.
13. Necmeddin Sefercioğlu, «Önsöz», *Kataloglama Kuralları* (Ankara: TÜBİTAK, 1980), 8.
14. «ISBD Açıklaması», *Kataloglama Kuralları a.g.e.*, 470.
15. a.g.e., 471.
16. Sefercioğlu, «Kataloglamada ...» a.g.e., 131.
17. Mehmet Önder, «Tarihimize Standardizasyona Yöneliş», *Standard*, 15, 177 (1977), 13.
18. Sanalan, a.g.e., 88.
19. Paul Gulyaş, *Halk Kütüphanelerinin Suret-i Tesisi ve Usul-i İdamesi* (İstanbul : Matba-i Amire, 1341)
20. Fehmi Ethem Karatay, *Kütüphanecilik, Kitabiyat, Tasnif-i Asar-ı Kavaidi* (İstanbul: Darülfünun Matbaası, 1925-1927)
21. ———, *Alfabetik Katalog Kaideleri* (İstanbul : Yeni Mecmua Basımevi, 1941)
22. Adnan Ötügen, *Bibliyotekçinin El Kitabı*, 1. C. (Ankara : MEB, 1947) 149-233.
23. *Türk Kütüphaneleri İçin Bibliyografik Künyelerin Tesbitinde ve Alfabetik Katalogun Hazırlanmasında Uygulanacak Kaideler* (Ankara : MEB, 1954)
24. *Basma Eserler Alfabetik Katalog Kaideleri* (Ankara : TKD, 1957)
25. *Kitap Kataloglama Kuralları* (Ankara : MEB, 1961)
26. *Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği* (Ankara : MEB, 1977)
27. *Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği* (Ankara : KTB, 1982)
28. Sefercioğlu, «Önsöz» ... a.g.e., 7.